

Rzepka, Jacek

„Ansätze zu einer Theorie des griechischen Bundesstaates bei Aristoteles und Polybios”, Gustaw Adolf Lehmann, Göttingen 2001 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 93/3, 341-344

2002

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

R E C E N Z J E

Gustav Adolf Lehmann, *Ansätze zu einer Theorie des griechischen Bundesstaates bei Aristoteles und Polybios*, „Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen. Philologisch–Historische Klasse”, Dritte Folge, Band 242, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2001, s. 119.

W ostatnich latach wzrosło zainteresowanie antycznym federalizmem. Nie jest łatwo wskazać przyczyny tego stanu rzeczy. Obok generalnego, przynajmniej jeśli idzie o liczbę publikacji, rozkwitu studiów nad starożytnością wymienić należy próby poszukiwania antycznych korzeni dzisiejszych tendencji zjednoczeniowych w Europie Zachodniej¹. W ostatnich latach pojawiają się coraz częściej prace, których ambicją jest odślonienie istoty i zrozumienie podstaw teoretycznych greckiego państwa związkowego.

Nad studiami w tej dziedzinie na długie lata zaważyło zdanie Jakoba Aalla Ottesena Larssena, który podkreślał, że starożytność nie wytworzyła żadnej teorii państwa federalnego, choć Grecy byli świadomi różnic między unitarną polis a państwem związkowym² oraz opinia Adalberto Giovanniniego, że różnic ustrojowych między *ethne* a *poleis* nie było, a „tak zwane greckie państwa związkowe” w istocie były organizmami unitarnymi³. Choć pogląd Giovanniniego jako zbyt daleko idący został odrzucony przez ogół uczonych, to uwierzono, że — choć greckie państwa związkowe istniały w rzeczywistości — nie miały żadnej podstawy teoretycznej.

Niewiele nowego wniosła do badań nad federalizmem greckim praca Hansa Becka, poświęcona historii organizmów związkowych w IV w. p. n. e.⁴; o wiele ciekawsza, bardziej oryginalna, choć nie prawdziwsza wydaje się próba definicji greckiego państwa związkowego, dokonana przez Thomasa Corstena⁵.

Książka (a właściwie książeczka) getyńskiego profesora historii starożytnej Gustava Adolfa Lehmana, jeśli uwierzyć jej tytułowi, nie stawia sobie pytania o naturę greckiego państwa związkowego, ale ma za zadanie wykryć ślady antycznej teorii takiego państwa. Wbrew tytułowi autor nie ograniczył się jedynie do studiów nad miejscem państw związkowych w dziełach Arystotelesa i Polibiusza, ale przywołał wiele istotnych świadectw dotyczących federalizmu greckiego (większość tekstów została opublikowana z tłumaczeniem niemieckim, część dłuższych poświadczon w oddzielnym załączniku). Osobne rozdziały poświęcił dwóm źródłom, bez których pobieżnej chociaż analizy trudno powiedzieć coś o podstawach greckiego państwa związkowego. Rozdział III pracy Lehmana poświęcony jest zatem ekskursowi o ustroju Związku Beockiego w *Hellenica Oxyrynchia* (rozdz. 16), zaś VII inskrypcji z Asklepiejonu w Epidaurus, zawierającej imiona achajskich *nomographoi* odpowiedzialnych za regulacje prawne dotyczące kultu Hygiei w tamtejszym sanktuarium (IG IV² 1, 73).

¹ Wydaje się, że choć powodem sięgania po federalistyczny temat jest nadzieja na uzyskanie grantu, na szczęście nie wpływa to na naukowy charakter większości prac. Mimo to rozbawić może każdego tytuł i podtytuł pracy zbiorowej pod redakcją L. Aigner Foresti, *Federazioni e federalismo nell' Europa antica. Alle radici della casa comune europea*, Milano 1994.

² J. A. O. Larsen, *Greek Federal States. Their Institutions and History*, Oxford 1968 pisał we wstępie (s. XI): *It is hardly necessary to say that the reason for the shortage of information concerning the federal states is the extent to which ancient political thought was dominated by the city-state. There is reason to believe that Aristotle or his pupils wrote descriptions of the governments of a number of federal states and understood the nature of such states.*

³ A. Giovannini, *Untersuchungem über die Natur und Anfänge der bundesstaatlichen Sympolitie in Griechenland*, „Hypomnemata” 33, Göttingen 1971.

⁴ H. Beck, *Polis und Koinon. Untersuchungen zur Geschichte und Struktur der griechischen Bundesstaaten im 4. Jahrhundert v. Chr.*, „Historia. Einzelschriften” 114, Stuttgart 1997.

⁵ T. Corsten, *Vom Stamm zum Bund. Gründung und territoriale Organisation griechischer Bundesstaaten*, München 1999.

